

VPRAŠANJE »OPASILA«

Sergij Vilfan

Beseda »opasilo«, »opasilnica« pomeni na Primorskem toliko kot »žegnanje«, »proščenje«. Da prihaja naziv od besede »pas«, »opasati«, je menda splošno priznано. Toda v čem naj bi bila zveza med opasilom in pasom — kaj se je ob opasilih pasalo in zakaj? Poznali smo doslej dve tolmačenji: Levstik je zapisal, da je bil nekdanj »običaj, pravijo, da so ob takej priliki cerkev s svečami opasali«;¹ Kelemina² si razlaga izraz iz tega, da so morali župljani stati oboroženi krog sodnika in obsede — geding; »tvorili so opasilo, pas ...« — B. Orel³ registrira Levstikovo razlago. V razpravi o žegnanjih v slovenski pravni zgodovini sem se razlage naziva izognil,⁴ ker se mi vprašanje še ni zdelo zrelo za rešitev. Tudi danes se mi še ne zdi dovolj dozorelo, toda dve novi publikaciji mi dajeta povod, da ga nekoliko načnem. Na eni strani nudi bogato snov razprava L. Kretzenbacherja⁵ o Lenartovih verigah, na drugi strani pa vsebuje številno starejše gradivo o tem predmetu Kosova⁶ edicija Primorskih urbarjev zlasti v novem, drugem zvezku.

Po primerjalnih ugotovitvah L. Kretzenbacherja se je pasanje kulturnih objektov pojavljalo v različnih predelih Evrope in bližnjega vzhoda, z različnim materialom in v različne namene. Zlasti je značilno pasanje pri Srbih in Makedoncih, ponekod z voskom, ponekod s platnom ali volno, kjer ima praviloma namen pospeševati rodovitnost. Pasanje je bilo še nedavno znano tudi na Cresu in v posebni obliki na Krku. — Pasanje Lenartovih cerkva z železnimi verigami (znano na vzhodnoalpskem ozemlju, tudi na Slovenskem) je soroden običaj, vezan na kult francoskega svetnika Lenarta, ki so ga od 11. stoletja dalje

¹ Pleteršnik I/831, kjer je citiran Levstikov Rok(opis). Originalnega mesta nisem ugotovil.

² J. Kelemina, *Staroslovenske pravde*, GMS XVI/1935, str. 50, op. 50.

³ B. Orel, *Slovenski ljudski običaji*, NS I/1944, str. 545.

⁴ S. Vilfan, *Žegnanja v slovenski pravni zgodovini*, Etnolog XVII/1944, str. 16—25.

⁵ L. Kretzenbacher, *Die Ketten um die Leonhardskirchen im Ostalpenraume, Kulturhistorische Beiträge zur Frage der Gürtung von Kultobjekten in der religiösen Volkskultur Europas*, Kultur u. Volk, Wien 1954, str. 165—202 + 2 tab.

⁶ M. Kos, *Srednjeveški urbarji za Slovenijo*, zv. III, Urbarji Slovenskega Primorja II. del, Ljubljana 1954.

razširili cistercijanci. K nam je prišel običaj pasanja z Bavarskega. Razširil se je zlasti v 15. stoletju po začetku turških vpadov v zvezi z vero, da ta svetnik osvobaja jetnike.⁷ V svojih zaključkih o pasanju kulturnih objektov je avtor kljub bogatemu primerjalnemu gradivu, morda pa prav zaradi tega, zelo previden. Ne omejuje običaja na določen narod ali verstvo in dopušča njegov poganski izvor. O posameznih pojavnih oblikah in o njihovem izvoru pa se vzdržuje sodbe in se tudi glede pasanja Lenartovih cerkva z verigami ne spušča v tvegane razlage.

Pravilno postavlja Kretzenbacher pasanje kulturnih objektov v širši okvir »obmejitev« (Hegung), med katerimi loči take, ki so prvenstveno namenjene pravnim učinkom (n. pr. obmejitev zborovališča ali sodnega prostora, na katerem veljajo posebna pravila) in druge, ki so namenjene predvsem kultu v ožjem smislu (devotio). Obravnane oblike pasanja šteje v drugo skupino.

Tako se razlaga besede »opasilo« iz pasanja s svečami, torej iz primarno kulturnega dejanja, sama po sebi dokaj ujema s primerjalnim gradivom in jo ima avtor za potrjeno.

In vendar zveza med pasanjem s svečami in opasilom še ni povsem trdna. Predvsem bi bilo treba še dokazati, da je bilo pasanje s svečami na Primorskem toliko splošen pojav, da je moglo dobiti žegnanje (proščanje) prav zato ime »opasilo«. Tega dokaza za enkrat še ni, kajti Levstikova pripomba je le zakasnel zapis malo določne ljudske tradicije ali celo etimologije o že zamrlem običaju, o katerem ne vemo, koliko in kje je bil razširjen. Primerjalno gradivo daje slutiti, da običaj ni bil praviloma splošen, vezan na vse kultne objekte in da ga niso izvajali vsi udeleženci, marveč samo nekateri, na primer ženske, ki so si želele rodovitnosti. Le če bi za področje »opasila« mogli zatrjevati drugačno stanje — splošnost običaja, ki bi zajel vse udeležence, bi imela taka razlaga trdnejšo oporo. — Drugič pa bi bilo treba pojasniti, zakaj je ravno na Primorskem nastal naziv »opasilo« in ugotoviti, ali se morda še kje pojavlja.⁸ Ali je bilo tu pasanje s svečami

⁷ V dopolnitev gradiva, ki ga navaja avtor glede Lenartovih cerkva iz naših krajev naj navedemo: Z verigo opasano cerkev sv. Lenarta omenja Valvasor (*Die Ehre...* VIII, str. 751) za Gornji Ig; v fari Svibno je bila cerkev sv. Lenarta na Rodežu; o njej pravi Valvasor (VIII, str. 804), da so mu zaobljubljali turški ujetniki sveče (verig ne omenja!). — Lenart kot rešitelj jetnikov je upodobljen na cerkvi v Bodeščah. Fresko stavlja Fr. Stele v začetek 15. stoletja (*Monum. artis Slovenicae I*, Srednjeveško stensko slikarstvo, Ljubljana 1935, sl. 123). Cerkev sv. Lenarta pri Gornjem gradu (gl. sliko v Stegenškovi knjigi) je še danes opasana.

⁸ Najstarejši zapis: G. Alasia, *Vocabolario Italiano e Schiauo*, Udine 1607. »Opassillo« je ital. dedicazione. Pleteršnik, o. c., razume to kot godovno darilo; najbrž pa misli Alasia na dedikacijo cerkve, torej prav na opasilo, o katerem govorimo. Navedeni slovar vsebuje primorsko narečje, ki je torej izraz poznalo vsaj že v 16. stoletju. — Tudi novejše gradivo dokazuje razširjenost »opasila« le na Primorskem, zlasti na Goriškem, Krasu in v slovenski Istri. Prim. Pleteršnik, l. c., in M. Turnšek, *Pod vernim krovom*, Ob ljudskih

prav posebno razvito in zakaj? Ali moremo domnevati kvarnerske ali glagoljaške vplive, vplive staroselcev ali posebne cerkvene vplive? Ali drugod na Slovenskem pasanje s svečami ni bilo znano⁹ in če je bilo — zakaj tam ni prišlo do izraza v nazivu? Prej bi domovino pasanja s svečami iskali v izrazitejših čebelarskih okoliših. — Slednjič pa bi bilo treba izključiti vsako drugo možnost za razlago »opasila«. Take možnosti pa po mojem mnenju niso izključene.

Čeprav že omenjena možnost, ki jo omenja Kelemina, morda res ni najbolj prepričljivo formulirana, ima vendar nekaj na sebi. Poznavač zgodovinskega gradivo za Primorsko, je že Kelemina slutil, da je razlaga opasila bolj na pravni plati kot na kulturni plati običaja. Verjetnost razlage v tej smeri še povečuje gradivo, objavljeno v že omenjeni Kosovi publikaciji.

*

Proti koncu srednjega veka je bila jurisdikcija na večini slovenskega podeželja porazdeljena med deželska sodišča s pristojnostjo za težje kazenske zadeve na teritorialno zaokroženem ozemlju in med patrimonialna (gospostvena) sodišča s pristojnostjo za civilne in male kazenske stvari v zadevah lastnih podložnikov, torej s poudarjeno personalno (in ne teritorialno) pristojnostjo. Nastanek *semanje*¹⁰ (žegnanjske) jurisdikcije je v tej zvezi doslej še prav malo pojasnjen. Zaenkrat si jo moramo razlagati z dejstvom, da se je ob takih priložnostih zbiralo precejšnje število ljudi iz raznih krajev, pri čemer so morali že zgodaj biti odločilni tudi trgovski razlogi in ne le zabava in obisk sorodnikov. Žegnanje kot kulturno dejanje je dajalo le zunanji povod takim shodom in je imelo razmeroma podrejen pomen v primerjavi z vsem drugim, kar se je ob njem dogajalo. Zlasti kupčevanje je bilo pri pomembnejših žegnanjih ena glavnih privlačnih sil za zbiranje ljudi in starejši letni sejmi imajo dejansko neposredno zvezo s temi priložnostmi, tako da ima žegnanje neke zveze tudi z nastankom tržnih pravic. Možnost neredov ob takih priložnostih, o katerih imamo dovolj podatkov¹¹ na eni strani, varnost kupčevanja in sploh udeležencev na drugi strani sta zahtevali za take priložnosti posebnega reda,

običajih od kresa do adventa, Gorica 1946, str. 55. Tudi gradivo, ki ga je evidentirala Sekcija za slovenski jezik pri SAZU vsebuje podatke le za Primorsko. Za vpogled tega gradiva se zahvaljujem tovarišici Mezetovi. Le W. Schmid, Slovan IV/1905—6, str. 171 uporablja izraz opasilo v zvezi s škofjeloškim malim kruhkom, vendar izraz v tej okolici ni znan.

⁹ Od ljudskih pesmi (Štrekelj, SNP I), ki omenjajo opasano cerkev je ena (404) doma iz Goričan pri Zilji (sveča), dve (444, 445) iz Frama (zlat pas, sveča), dve (459 I/II) iz Trebuše (sveča). Na razširjenost običaja iz tega seveda ne smemo izvajati nobenih sklepov.

¹⁰ Semen, žegnanje, proščenje, opasilo so v splošnem sinonimni izrazi, včasih so pomenskimi odtenki. Pri tem ima izraz semenj ponekod večji poudarek na svetni plati običaja in zato dajem prednost izrazu »semanja jurisdikcija«.

¹¹ Vilfan, o. c., 19 ss.

sorodnega tako imenovanemu tržnemu miru v mestih in trgih, ki pa je verjetno mlajšega nastanka kot podeželski semanji mir. Z neko verjetnostjo lahko trdimo, da je imel semanji mir ob žegnanjih vsaj v važnejših krajih razmeroma največji pomen celo pred 15. stoletjem,¹² ko opazujemo izrazitejšo koncentracijo trgovine v mestih in trgih. Ker so se ob takih priložnostih stekali ljudje iz različnih krajev, se patrimonialna jurisdikcija personalnega značaja pri zaščiti semanjega miru ni mogla uveljaviti in je bila zato semanja jurisdikcija pridržana predvsem deželskim sodiščem, redkeje drugim organom. Tako ima ta jurisdikcija po jurisdikciji velikih fevdalcev neke oddaljene razvojne zveze z nekdanjimi grofovskimi sodišči, s čimer ni rečeno, da je bila že v grofovski dobi izoblikovana.

Semanja jurisdikcija ni bila omejena le na varstvo in sodstvo. Obsegala je tudi pravico do prejemkov. O njih imamo številne urbarialne podatke, čeprav se je ta pravica tu in tam že zgodaj skušala omejevati.¹³ Med varstvom in prejemki je globlja medsebojna zveza: čim boljše je bilo varstvo, tem več je prišlo ljudi; čim več je prišlo ljudi, tem večji so bili prejemki organa, ki je shod čuval.

Zanimivo je, da je pristojnost deželskega sodnika na »sejmih in žegnanjih«¹⁴ najizraziteje formulirana prav v privilegiju, ki ga je goriški grof podelil leta 1365 svojemu nižjemu plemstvu v Slovenski Marki, Metliki in Istri. Pristojnost deželskega sodnika obsega poleg običajne pristojnosti za težje kazenske zadeve, na sejmih in žegnanjih še male kazenske stvari, ki so se dogodile ob tej priložnosti, če je bil storilec ujet še na kraju samem. Če pa je storilec že prispel na zemljo svojega gospodarja, ga je imel le-ta pravico kaznovati in je pravica deželskega sodnika za take male kazenske stvari ugasnila.

Ozemlje Slovenskega Primorja je bilo proti koncu srednjega veka v precejšnjem delu v rokah goriških grofov. Najprej se je iz tega kompleksa izločilo tisto ozemlje, na katerem je veljal gornji privilegij (1374), nato sredi 15. stoletja del severne Istre, slednjič pa je leta 1500 tudi vse ostalo goriško ozemlje prišlo v oblast Habsburžanov. Razbiti sistem podložništva s svojimi občutnimi posledicami, kakršen je veljal tedaj v večini slovenskih krajev, je bil zlasti v tretji skupini gori-

¹² Semanji mir najbrž lahko smatramo za ustanovo splošnočloveškega značaja, ki utegne segati v svojih koreninah še v plemensko družbo. Razprava o tem izvoru presega okvir zastavljene teme. Omenim naj le, da Stanley navaja v centralni Afriki posebna tržišča, na katerih se sestajajo pripadniki različnih plemen zaradi kupčevanja. Taka tržišča se po medplemenskem pravu štejejo kot ničija zemlja.

¹³ Prim. Španheimski privilegij iz leta 1265 za freisinška posestva na Dolenskem: »mandamus ut in festis dictis chirehtag, que certis temporibus celebrantur in predio memorato, iudex noster nec thelonium aliquod recipiat, nec angarias vel vexationes quascunque in confluentes ibidem homines auferat exerceret. Sama jurisdikcija deželskega sodnika s tem ni izključena. Schwind-Dopsch, *Ausgew. Urkunden zur Verfassungsgesch.*, Innsbruck 1895, št. 49, str. 100/101.

¹⁴ Schwind-Dopsch, o. c., št. 120, str. 245—247.

škega ozemlja razmeroma malo razvit. To je bilo opazno tudi v sodstvu, ki ga je patrimonialna oblast goriškim grofom podrejenih fevdalcev manj razkrojila kot drugod. Podobno velja za nekaj sosednih okolišev na Primorskem.

Vaški svet je na tem ozemlju glede na jurisdikcijo dokaj izrazito razpadal na dva dela: »britof« (vreithof, friedhof) in vas.¹⁵ Pri tem je treba v splošnem razlikovati tri vrste jurisdikcije: sodstvo v britofu, sodstvo na vasi in deželsko sodstvo. Obe prvi sta v bistvu nižji, tretje pa višje; prvi dve se med seboj ločita po kraju in verjetno tudi po času svoje pristojnosti,¹⁶ od tretjega pa se ločita po stvarni pristojnosti. Ni pa nujno, da se te tri vrste jurisdikcije vedno in povsod ločijo tudi po tem, da jih izvajajo različni organi. Katere vrste jurisdikcije izvajajo v kakem kraju določen organ, ni odvisno od kake splošne sheme sodstva, marveč od raznih historičnih okoliščin, verjetno predvsem od nakupov in podelitev. Kljub temu ali morda prav zato je moči o nastanku sodnega ustroja na ozemlju goriških grofov ter o nastanku sodne oblasti teh grofov izvajati zelo zanimive zaključke, ki pa jih moramo pridržati za drugo priložnost, ker nas tu podrobneje zanima le večkrat omenjeni »britof«. Iz istega razloga je pravkar podana podoba omejena na najkrajše črte ter so opuščene razne precizacije, ki bi bile pri opisu goriškega sodstva potrebne.

Nemški naziv »britof« v naših virih očitno ne pomeni pokopališča in ga zato Milko Kos pušča neprevedenega; pri tem tudi kaže ostati. Čeprav morda ne brez izjeme, moremo sprejeti tudi Kosovo opredelbo, da gre za »obmejeni prostor okrog cerkve«.¹⁷ Kakšne so bile funkcije tega prostora, za katerega velja — kot omenjeno — posebna jurisdikcija? Precej splošna je že leta 1398 njegova vloga kot kraja za trgovanje z vinom,¹⁸ kar je pozneje poudarjeno posebej za Števerjan.¹⁹ Britof pa je tudi kraj za oddajo in morda vskladiščenje desetinskega vina (Šempolaj na Devinskem ozemlju),²⁰ po Rihemberškem urbarju pa je leta 1370 britof v neki vasi kraj, kjer ima neki plemič tri vinske kleti.²¹ Opaziti je, da je ta funkcija britofa v virih 14. stoletja bolj izrazita kot v poznejših virih in zdi se, da je morda že proti koncu srednjega veka pojemala. — Druga funkcija britofa pa je v zvezi z žeganji. Da se žeganje vrši na britofu, je izrecno povedano menda le enkrat (Bilje),²² sicer se praviloma omemba britofa in žeganja

¹⁵ Kos, o. c., 170 in nekaj drugih mest.

¹⁶ Ni povsem gotovo, ali se britof kot poseben teritorij izloči le ob času proščenja ali tudi ob drugih priložnostnih ali velja na njem neka trajna posebna jurisdikcija. Najbrž je bilo to po krajih in v raznih dobah različno.

¹⁷ Kos, o. c., 61, 379.

¹⁸ Kos, o. c., 125.

¹⁹ Kos, o. c., 169.

²⁰ Kos, o. c., 212.

²¹ Kos, o. c., 114. Opozarjamo na možnost, da bi se bili britofi razvili v neki zvezi z morebitnimi desetinskimi dvorci oglejskih patriarhov.

²² Kos, o. c., 157.

prepletata. Ob presoji celotnega gradiva ne moremo oporekati Kosovi splošni trditvi, da so se proščenja praznovala na britofu.²³ To pa ne pomeni, da sta britof in proščenje eno in isto: pri britofu je poudarjen kraj, pri proščenju pa dejanje, ki se na njem godi.

Beseda *fried* (tudi *vreit*) v sestavljenki *friedhof*, prvotno ne pomeni miru, ki ga uživajo mrliči na pokopališču, marveč varstvo, povečano varnost pred napadi in nevšečnostmi, ki jo na takem kraju uživajo živi udeleženci. Na drugi strani se more beseda spravljati v zvezo s »*freyet, freit*« (iz *freyen*: zavarovati, tudi privilegirati), kar pa v bistvu pomeni zopet isto in ima jezikovno, čeprav ne nujno vsebinsko zvezo z azilom. (Da bi šlo za pravi azil, moramo pri primorskem britofu vnaprej izključiti.)²⁴

V nastanku britofov in proščenj smemo domnevati neke tesnejše medsebojne zveze. Začetki segajo najbrž tudi na Primorskem v obdobja pred razmahom trgovine v celinskih mestih in trgih. Za posamezne vasi ali za več vasi skupaj so se izoblikovali stalni kraji za javne shode ljudi iz širše okolice ob žeganjih in v trgovske namene, za katere se je razvila posebna jurisdikcija. Taki kraji so morali biti vsaj ob glavnih priložnostih obmejeni, da so vsi udeleženci vedeli, do kod sega območje posebne jurisdikcije in njegove zaščite ter miru. Tudi fevdalci, ki so imeli dohodke od sodstva, so imeli interes, da se teritorij vasi točno oddeli od žeganjskega prostora oziroma semanjega prostora. Od tod britof, ki so ga prvotno najbrž od primera do primera odmerili ter krog in krog zaznamovali (opasali?), pozneje pa najbrž obmejili s trajnimi znaki. V tej zvezi bi si mogli na primer razložiti nastanek imena Vremski britof. Kakor mi je okolico opisal tamkajšnji rojak dr. Leon Dekleva, gre za skupino treh vasi, Gornje Vreme, Spodnje Vreme in Vremski britof. Za slednjo vas je značilna strnjena naselitev na ozkih parcelah, kar bi poleg imena kazalo na mlajšo kolonizacijo. Domnevati bi mogli, da sta imeli obe vasi Vreme prvotno skupen britof, ob katerem se je pozneje vršila nadaljnja kolonizacija, pri tem pa je vas dobila ime od že obstoječega britofa, medtem ko je prejšnja centralna funkcija britofa verjetno izgubljala pomen. Cerkev je tik ob vasi, okoli nje nekaj nezazidanega sveta. Tu je bil najbrž prvotni britof, a ne pokopališče.

Medtem ko je drugod politika deželnih knezov in mest skušala pomen žeganjskih sejmov omejevati in so tu in tam po njih udarili tudi stanovi, se zdi, da so britofi in proščenja na Primorskem imeli čvrstejšo korenino in ugodnejše okolje, saj na celini razen Gorice in že prej obstoječih obmorskih mest ni nastalo nobeno novo mesto. Razen tega se zdi, da so tu veljale neke posebne oblike trgovine z vinom, ki je tudi po svoje dajala britofom in morda tudi proščenjem razmeroma večji funkcionalni pomen.

²³ Kos, o. c., 61.

²⁴ O gornjem prim. A. Schmeller, *Bayr. Wörterbuch* I, 1872, kol. 808 do 810, 814.

Za britof je Kos²⁵ zabeležil med drugim sinonim »centa« — pas. V tem »pasu« so se sestajali na »opasila«. V tem »pasu« je veljala posebna zaščita in jurisdikcija. Ta »pas« je bil toliko splošno razširjen, za vse udeležence funkcionalno pomemben in občuten, da mu nekega pomena pri tvorbi naziva »opasilo« gotovo ne moremo vnaprej odrehati. Morda je celo tu in tam privedel do tega, da se je celo samega britofa prijela označba »opasilo«. ²⁶ Končno ni izključeno, da se je prvotno britof imenoval tudi opasilo in da je od tod naziv preskočil po zvezi »iti na opasilo« tudi na samo dejanje.

Tako se nam odpira nadaljnja možnost za tolmačenje besede opasilo v zvezi s tem, da se je staro žegnanje obhajalo na prostoru, ki je bil zaradi posebne zaščite, ki jo je užival, za vsako priložnost posebej ali pa trajno opasan.

*

Zaključno povzemamo:

Pasanje kulturnih objektov s svečami je bilo pri Slovencih gotovo znano. Da pa bi bilo prav to pasanje vzrok za nastanek naziva »opasilo«, je vsaj zaenkrat pač le domneva, ki je danes še ni moči ne brezpogojno sprejeti ne brezpogojno izključiti.

Prav tako je gornja razlaga naziva »opasilo« iz opasane prostora, na katerem je veljala iz številnih razlogov posebna jurisdikcija, tudi le domneva.

Obe razlagi se ločita v dveh točkah: Po prvi razlagi je s svečami opasan sam kulturni objekt, po drugi razlagi je z določenimi znaki opasan prostor okrog njega. Prvo pasanje je neposredno kulturno dejanje, drugo pasanje je v bistvu pravno dejanje, ki je vezano na kulturno dejanje in ki je nato kulturnemu dejanju dalo svoje ime.

Dejstvo, da se je naziv »opasilo« udomačil prav na Primorskem, je vsaj zaenkrat bolj v prid drugi razlagi, ker smo videli, da ima »centa« v primorski vasi nekoliko izrazitejši in trajnejši pomen kot drugod. Ta pomen je toliko močan, da mu smemo prisoditi vpliv pri tvorbi imena. Nasprotno pa o pasanju s svečami, kot smo že uvodoma povedali, ne moremo trditi, da bi bilo na Primorskem bolj razvito kot drugod, niti da bi samo dejanje po svoji naravi zajemalo vse udeležence.

Tako ostane še vedno pri tem, da dokončne in trdne razlage za primorsko »opasilo« še nimamo. Treba pa bi bilo zanaprej iskati razlage v obeh smereh. Pogoj za solidno delo pa bi bilo med drugim, da se ugotovi točna razširjenost naziva »opasilo« ter izpelje primerjava

²⁵ Kos, o. c., 61.

²⁶ A. Lokar, Razgledi I (Trst) 1946, str. 151/2: »Podružnica sv. Janeza je na vrhu opasana s širokim zidom. Nanj stopi general, vse strehe ima pod seboj. Koj pod opasilo padajo krovi v terasah.« — Ker gre tu za literarni spis, je sicer dana možnost, da izvira ta pomen »opasila« od avtorja, vendar je ta pasus vsaj dokaz, kako naravna je zveza med obmejenim prostorom okrog cerkve in izrazom »opasilo«. Skoraj gotovo pa gre v tem tekstu za uporabo danes redkega lokalizma.

te razširjenosti s historičnimi kolonizacijskimi, cerkvenopravnimi ter fevdalnimi ozemlji zgodnjega in visokega srednjega veka. Taka raziskava, za katero so historične osnove že dognane, bi bila lahko prav poučna. Ne toliko zato, ker bi nam lahko pojasnila nepomembno besedo »opasilo«, kot zaradi drugih rezultatov, ki bi jih lahko nudila.

Raziskave okrog prve možnosti — pasanje kulturnega objekta s svečami — bi mogle dati kak namiig o starejših dobah krščanstva v teh krajih, verjetno pa bo v tej smeri malo prijemljivega gradiva.

Raziskave okrog druge možnosti v zvezi z britofom pa bi se morale opreti med drugim tudi še na ugotovitev nekaterih konkretnih lokalnih primerov, od katerih smo primer Vremskega britofa le mimogrede in brez analize nakazali. Z uporabo katastrskih map in morda z lokalizacijo ustreznih ledinskih imen, bi nam razlaga britofa ne nudila le nekaj zanimivih lokalnozgodovinskih podatkov, marveč najbrž tudi vpogled v starejšo podobo primorske vasi sploh, pa tudi v nekatera druga vprašanja starejše gospodarske in pravne zgodovine. Zlasti za slednjo je nekdanje goriško ozemlje eno izmed najhvaležnejših, a malo obdelanih torišč.

Tako se zdi, da bi neznatno vprašanje »opasila« lahko imelo neko zvezo s širšimi historičnimi in etnografskimi vprašanji, ki bi jih ob »opasilu« morda osvetlili. Zato vprašanje »opasila« ne bi smelo veljati za zaključeno.

Zusammenfassung

WOHER DER AUSDRUCK »OPASILO«?

Der im slowenischen Küstenlande verbreitete Ausdruck »opasilo« ist gleichbedeutend mit »Kirchtag«. Seine Deutung aus dem Brauch der Gürtung von Kirchen mit Kerzen rührt schon von Levstik her. (Tatsächlich bedeutet das Subst. »pas« soviel wie Gürtel.) Diese Deutung wird von Kretzenbacher aufgenommen und demnach das »opasilo« als Gürtung mit primär kultischer Hegung in Verbindung gebracht.

Diese Deutung kann jedoch nicht als endgültig betrachtet werden, da nicht erwiesen ist, dass die Wachsgürtungen im Bereiche dieses Ausdruckes allgemein und in solchem Masse verbreitet gewesen seien, dass sie bei der Bildung dieses spezifischen Ausdruckes als ausschlaggebend betrachtet werden könnten.

Andererseits beweist das jüngst von Kos publizierte mittelalterliche Quellenmaterial aus dem Bereiche des »opasilo«, dass hier der s. g. Friedhof als Kirchtagstätte im sozialen und wirtschaftlichen Leben eine hervorragende Rolle spielte, die weniger als anderorts durch die Entwicklung des Marktfriedens in Städten und Märkten beeinträchtigt wurde. Dieser Platz mit besonderer Jurisdiktion und besonderem Kirchtagsfrieden musste von Fall zu Fall oder ständig abgehegt sein und wird auch mit dem Worte »centa« (Gürtel) bezeichnet. Letztere Hegung war praktisch weit wichtiger als es eine rein kultische Wachshegung gewesen sein konnte und das Wort »opasilo« liesse sich mit ihr ebenso ohne weiteres in Einklang bringen.

Keine dieser beiden Deutungen kann als gemiss angenommen werden. Weitere Untersuchungen in beiden Richtungen dürften zu sehr interessanten Ergebnissen führen. Es wäre daher nicht geraten, sich mit dem bisherigen Stand der Forschung zu begnügen.